

Notitie stekende insecten Park Lingezegen: deelgebied De Park

Piet F.M. Verdonschot & Anna Besse-Lototskaya
*Alterra Wageningen UR, Zoetwaterecologie
Wageningen*
piet.verdonschot@wur.nl, anna.besse@wur.nl

Inleiding

Park Lingezegen is een regionaal landschapspark in aanleg tussen Arnhem-Zuid, Elst, Bemmelen en Nijmegen-Noord. De Provincie Gelderland ontwikkelt dit Park samen met de gemeenten Arnhem, Lingewaard, Nijmegen en Overbetuwe, de Stadsregio Arnhem Nijmegen, Staatsbosbeheer, Waterschap Rivierenland, ministerie van LNV, Dienst Landelijk Gebied en Landinrichtingscommissie Over-Betuwe Oost.

Het Park wordt in twee fasen ingericht en wil ruimte bieden aan mens, water, landbouw en natuur. In Park Lingezegen zijn vijf deelgebieden onderscheiden; 1. De Park, 2. Het Waterrijk, 3. Het Landbouwland, 4. De Buitens en 5. De Woerdt.

Eén van de nog niet volledig beantwoorde onderzoeksvragen bij de inrichting van het Park Lingezegen betreft de mogelijke effecten van toegenomen overlast van stekende insecten als gevolg van de vernattingsopgaven.

In deelgebied De Park staat een Romeins lint met watergang centraal. Tijdens de aanloop naar het ontwerp is een voorlichtingsavond verzorgd voor de ontwerpers en bewoners (06-12-2010) om mogelijke overlast van stekende insecten in beeld te krijgen en vervolgens te beperken. Tijdens de voorlichting is een risicoanalyse op het ontwerp voor De Park gepresenteerd. De risicovolle potentiële broedplaatsen bleken de brede sloten met natuurvriendelijke oevers en de moerasoevers langs de Linge. Deze informatie is vervolgens bij het opstellen van de inrichtingsschets gebruikt.

Doelstelling

Het doel van deze notitie is het in beeld brengen van het risico op overlast door stekende insecten in Park Lingezegen, deelgebied De Park van ieder van de nieuwe (natte) landschapselementen zoals beschreven in het ontwerp ("Ontwerp 'basisuitrusting' De Park Park Lingezegen" 27-01-2011 (Abe Veenstra Landschapsarchitect)) en waar nodig het aangegeven van aanvullende inrichtings- en beheermaatregelen.

Vraagstelling

Twee kernvragen zijn van belang met het oog op de toekomstige situatie met betrekking tot stekende insecten:

1. Is er kans dat de aantallen stekende insecten toenemen in de toekomstige landschapselementen zoals die beschreven zijn in het ontwerp van De Park?
2. En zo ja, welke aanvullende inrichtings- en beheermaatregelen zijn in beeld om overlast van stekende insecten te minimaliseren?

Evaluatie inrichtingsvisie en advies

Vooraf wordt opgemerkt dat wanneer een gebied vernat wordt er plaatselijk in het gebied altijd meer kans ontstaat op het optreden van stekende insecten. Echter de processen van inrichting en beheer kunnen deze mogelijke overlast sterk beperken en t.a.v. bewoning in de omgeving minimaliseren.

Het advies is opgebouwd uit twee onderdelen:

1. Landschapselementen
2. Ruimtelijke configuratie

Landschapselementen De Park

Tegenover de ca. 39.000 m² aan waterlopen en greppels die verdwijnt staat in deelgebied De Park 76.200 m² aan nieuwe structuren:

Waterlopen: 50.400 m² (waarvan 19.400 m² rietoever)

Poelen: 5.000 m²

Greppels/droge gracht: 20.800 m²

Droge landschapselementen zijn in deze notitie buiten beschouwing gelaten. De vanuit oogpunt van problematiek met stekende insecten belangrijke landschapselementen zijn:

Smalle en brede riet/helofytenzomen langs de watergangen (uitvoering zie o.a. pagina's 44, 50). Deze watergangen worden aan één zijde voorzien van een brede rietoever. De breedte van de rietoevers varieert van ca 2,5 meter tot zo'n 16 meter. Ter voorkoming van overlast van steekmuggen en knutten wordt de rietoever onder een hele flauwe helling aangelegd zodat er bij dalende waterstanden geen restwater blijft staan.

De waterlopen met de brede rietoevers geven invulling aan het model rietzanger.

Hiervoor is de aanwezigheid van rietmoeras met overjarig riet van belang.

Het peil wordt regelbaar omdat de waterlopen voor aan- en afvoer van water vanuit de Linge zorgen en dit m.b.v. een stuw wordt geregeld.

Jaarlijks wordt door het waterschap 1/3 deel van het oppervlak van de rietoevers gemaaid zodat overjarig riet blijft staan i.v.m. ecologische kwaliteit.

Smalle en brede riet/helofytenzomen leveren een risico.

Natuurvriendelijke oever aan de zuidzijde langs de Linge. Deze rietoever krijgt een breedte van 8 meter. Jaarlijks wordt door het waterschap 1/3 deel van het oppervlak van de rietoevers gemaaid zodat overjarig riet blijft staan i.v.m. ecologische kwaliteit.

Natuurvriendelijke oevers leveren een beperkt risico.

Waterlopen zelf worden door het waterschap beheerd en staan in open verbinding. Behalve de waterlopen in de weide die afgekoppeld worden. De waterlopen worden periodiek ontdaan van vuil en slib.

In onderhouden waterlopen treedt geen risico op. Bij de afgekoppelde waterlopen treedt gering risico op.

Poelen zijn vooral van belang voor amfibieën en reptielen in het gebied. De poelen kunnen ook als drinkplek voor het vee fungeren.

De belangrijkste ingreep die wordt gedaan is het zodanig afgraven van enkele plekken in het gebied dat er poelen ontstaan. Op basis van de hoogtekartaart zijn de laagste plekken geselecteerd. Ze worden met flauwe of juist scherpere taluds gegraven.

Een aandachtspunt bij het realiseren van de poelen is de mogelijke overlast van muggen en knutten. In dit geval is het echter, gezien de grote afstand (minimaal enkele honderden meters) tot de bebouwing, niet aannemelijk dat er van overlast sprake zal zijn.

Poelen worden periodiek ontdaan van slib.

Poelen leveren een beperkt risico.

De bosstroken langs de weide met name van belang voor het model ijsvogelvlinder. Hierbij is de aanwezigheid van (vochtig) loofbos met open plekken en structuurrijke randen van belang.

De bosstroken leveren nauwelijks risico.

De graslanden krijgen natuurlijke omstandigheden, met drogere en nattere plekken.

Het gebied zal door grote grazers begraasd gaan worden. Hiervoor is het van belang dat de weide wordt afzet met een hekwerk of raster.

In de weide vindt een combinatie van begrazing en maaibeheer plaats. De intensiteit, periode en frequentie van begrazing en maaien zal op basis van resultaat in het veld bepaald en bijgesteld worden.

Deze relatief droge graslanden leveren geen risico's van betekenis.

Advies bij de Landschapselementen

1. Smalle en brede riet/helofytenzomen:
 - Voorkom een horizontaal, vlak profiel, zoals in het plan aangegeven dient vrij afstroming ook op termijn te worden gewaarborgd. Hier is in voorzien.
 - Voorkom verruiging van de oever.
 - Voorkom overspoelen met voedselrijk water.
 - Pleeg regelmatig onderhoud. Hier is in voorzien.
 - Laat de riet/helofytenzomen zo min mogelijk tijdelijk droog vallen (bij voorkeur permanent nat).
 - Bij tijdelijke peildaling kan water worden ingelaten of opgezet.
2. Natuurvriendelijke oevers:
 - Voorkom een horizontaal, vlak profiel, zoals in het plan aangegeven dient vrij afstroming ook op termijn te worden gewaarborgd..
 - Voorkom verruiging van de oever.
 - Voorkom overspoelen met voedselrijk water.
 - Pleeg regelmatig onderhoud. Hierin is voorzien.
3. Waterlopen:
 - Voorkom te sterke voedselverrijking van het water.
 - Voorkom verlanding/verruiging of flabvorming in de afgekoppelde waterlopen.
4. Poelen
 - Voorkom verruiging en vergaande verlanding.
 - Voorkom inspoelen of inlaten van voedselrijk water.
 - Pleeg laag frequent onderhoud.

5. (Natte) bosstroken
 - Natte bosstroken dienen op voldoende afstand van bewoning te liggen.
 - Barrières tussen natte bosstroken en bewoning niet laten verruigen.
6. Grasland
 - Voorkom met peilbeheer dat de waterstand dichterbij maaiveld komt, zoals bij laagten of te hoge peilen.
 - Voorkom overmatig veel organisch materiaal in de bodem indien de bodem omgewerkt wordt
 - Beweid niet bij hogere grondwaterstand

Ruimtelijke configuratie

In het gebied zijn tussen de poelen of natte bosstroken en woningen voldoende grote afstanden voorzien. Het is zelfs de vraag of de bosstroken voldoende nat worden om aan stekende insecten bij te dragen? In ieder geval zijn de afstanden afdoende en minimaliseren het risico.

Naast de configuratie speelt het totale oppervlak aan landschapselementen met risico (hetgeen afhangt van de toestand van betreffend element) een belangrijke rol. In het plan zijn risico dragende landschapselementen wat betreft oppervlak + ligging zodanig dat het risico hierdoor klein is.

Advies bij de Ruimtelijke configuratie

Indien alsnog bij andere landschapselementen problemen ontstaan (denk hierbij aan te natte graslanden met vaak plas-dras omstandigheid of aan riet-/helofytenzomen die wisselen in droog-nat situatie) dan is een afstand van 140-200 m pas effectief.

In sommige gevallen bieden barrières een deel van de oplossing, maar kunnen deze ondersteund worden met in het gebied gelegen bosstroken.

Conclusies

Wanneer een gebied vernat wordt ontstaat er (plaatselijk) altijd meer kans op het optreden van stekende insecten. In het ontwerp zijn aanpassingen gepleegd aan de inrichting deze mogelijke overlast zoveel mogelijk te beperken en t.a.v. bewoning in de omgeving te minimaliseren.

Op hoofdlijnen zijn de Alterra adviezen verwerkt en dragen deze bij aan het beperken van mogelijke overlast. Echter naast de hoofdlijnen zijn ook details van belang die bij straks bij de realisatie en het beheer in acht moeten worden genomen.

De te realiseren landschapselementen leveren in het voorgestelde ontwerp geen tot beperkt risico op, behalve de (brede) riet-/helofytenzomen en bos indien dit te nat wordt. Voor de risicovollere elementen zijn extra maatregelen benoemd om het risico te beperken.

Naast de hoofdlijnen van de inrichting en configuratie van de landschapselementen zijn ook de details van belang die bij straks bij de realisatie en het beheer in acht moeten worden genomen. Dit betreft belangrijke aanvullingen t.a.v.:

- de preciese inrichting tijdens de uitvoeringsfase
- het toekomstige beheer, vooral het peil- en maaibeheer
- eventuele monitoring van stekende insecten in de ontwikkelingsfase (de eerste 3-5 jaar na aanleg)

In deze notitie zijn hiertoe een aantal aanbevelingen opgenomen.